

MUSEU
D'ART CONTEMPORANI
DE BARCELONA

CENTRE D'ESTUDIS
I DOCUMENTACIÓ

Fitxa descriptiva del fons Joan Brossa

ÀREA D'IDENTIFICACIÓ

Codi de referència

CAT XXX BARCELONA MACBA BROSSA

Nivell de descripció

Fons

Títol

Fons Joan Brossa

Dates

Dates de creació: [ca. 1801]-1998 (predomina 1941-1998)

Dates d'agregació: [ca. 1938]-1998

Volum i suports

25 m aprox. (ca. 214 unitats d'instal·lació), paper

2600 fotografies aprox. (majoritàriament positius, b/n i color)

619 cartells aprox., paper

7,3 m aprox. de fullets i programes (ca. 49 unitats d'instal·lació), paper

138 vídeos (majoritàriament VHS)

54 enregistraments sonors (36 cassetts i 18 discos)

5 m aprox. d'objectes (ca. 22 unitats d'instal·lació)

ÀREA DE CONTEXT

Nom del productor

Joan Brossa i Cuervo

Història del productor

Joan Brossa (Barcelona, 19 de gener de 1919 – 30 de desembre de 1998) va ser poeta, dramaturg i artista plàstic, encara que ell denominés «poesia» tot el que feia. Gràcies a la biblioteca personal del seu pare, de ben jove Brossa va poder llegir alguns autors catalans (entre d'altres, Josep Maria Folch i Torres, Jacint Verdaguer, Joan Maragall, Josep M. de Sagarra, Àngel Guimerà i Ignasi Iglésias) i, d'altra banda, hi descobrí en fotografies el transformista italià Leopoldo Fregoli, per qui Brossa sempre va sentir una admiració profunda, ben patent en la seva obra i en el seu fons.

El primer text que va signar Brossa el va escriure en castellà durant la Guerra Civil espanyola al front republicà de la batalla del Segre, i el juny del 1938 es va publicar al butlletí *Combate* de la 30 Divisió. Quan era al front el van ferir en un ull i per aquest motiu passà la resta de la guerra a l'hospital i a la rereguarda. D'aquest episodi, l'any 1950 n'escriuí una obra breu de quatre poemes titulada *30 Divisió*.

Un cop acabada la guerra, va ser mobilitzat per fer el servei militar a Salamanca, on va conèixer Enric Tormo, a qui ensenyà els seus primers escrits literaris d'imatges hipnagògiques (alguns d'aquests poemes van ser publicats el 1995 per Ramon Salvo Torres sota el títol *Poemes hipnagògics*). Enric Tormo i el seu amic Manuel Viusà, un cop a Barcelona i en resposta a la petició de consell que els fa Brossa en relació amb les seves recerques literàries, van ser el vehicle perquè el poeta conegués, als primers quaranta, J. V. Foix, Joan Miró i Joan Prats. Amb el mestratge personal de tots tres, Brossa va orientar la seva carrera literària, i a través de les biblioteques personals de Foix i de Prats va poder aprofundir en la seva formació literària i artística. Com a testimoni documental de la relació i l'amistat que els va unir, al fons hi ha cartes de Foix i Miró, i nombroses referències i textos literaris de Brossa dedicats a tots tres. Una mostra exemplar del lligam que Joan Brossa establí especialment amb Joan Miró i Joan Prats és el llibre d'artista *Tres Joans* (1978), realitzat per Miró i Brossa en homenatge a Prats.

Els inicis artístics i literaris de Joan Brossa se situen el 1941 amb uns poemes de caràcter visual que va anomenar «experimentals», i els seus primers sonets escrits a partir dels consells de J. V. Foix (*La bola i l'escarabat*, 1941-1943), així com un *objet trouvé* de 1943 titulat *Escorça*. Poc després, l'any 1944, va començar la seva producció teatral amb l'obra *El cop desert*, i el conreu de prosa breu. Des d'aquest moment la seva dedicació es reparteix entre aquestes disciplines fonamentals amb la idea que no existeixen els gèneres ni les fronteres entre les arts, sinó la poesia com a element comú de la seva obra; d'aquí ve que Brossa qualificués el seu teatre de «poesia escènica». En canvi, va deixar de banda l'escriptura d'un text en prosa, potser una novel·la, dels anys 1945 i 1946.

L'any 1948 Brossa va fundar la revista *Dau al Set* juntament amb Antoni Tàpies, Joan Ponç, Modest Cuixart, Arnau Puig i Joan Josep Tharrats, després de participar l'any 1946 en l'edició d'un únic número de la revista *Algol* amb Enric Tormo, Joan Ponç i Arnau Puig. L'època del grup Dau al Set va ser molt rica en tots els aspectes: Brossa va continuar les seves indagacions teatrals en una línia dadaïsta d'absurd i de destrucció del llenguatge (entre d'altres, en obres com *El crim*, *Nocturns encontres* o *Esquerdas, parracs, enderrocs esberlant la figura*, de 1947, publicades a *Dau al Set*); va explorar també altres terrenys dramàtics més accionals (com el *Postteatre* o accions espectacle, escrites entre 1947 i 1962, que va donar a conèixer cap als anys seixanta, o els ballets de *Normes de mascarada*, 1948-1954); prosseguí l'escriptura de prosa (per exemple amb *Proses de Carnaval*, 1949); va experimentar amb gèneres populars com el romanç (*Romancets del Dragolí*, 1948); va fer incursions en el guió de cinema (*Foc al càntir* o *Gart*, de 1948); i participà en la primera exposició del grup Dau al Set a la Sala Caralt l'any 1951, amb tres poemes experimentals, dels quals se n'ha conservat un (un martell amb un naip afaïçonat a partir de dues cartes), que podríem considerar l'inici dels poemes objecte de Brossa, concebuts com l'aparellament de dos objectes allunyats.

Al fons Joan Brossa es poden resseguir i estudiar les relacions entre Tàpies, Ponç i Cuixart amb el poeta gràcies a les cartes conservades des dels temps de Dau al Set, als abundants poemes i textos de Brossa dedicats als pintors o que els tenen com a protagonistes, i a la col·lecció de pintures i dibuixos que Brossa posseïa de tots tres. Entre els quadres d'aquesta col·lecció es pot destacar un retrat de Joan Brossa pintat a l'oli per Antoni Tàpies (1950, amb una intervenció posterior del 1970), una pintura matèrica del mateix Tàpies del 1956 o un dibuix de la *Suïte Brasil* de Joan Ponç del 1954.

Durant aquest període, Joan Brossa (i al seu costat els altres membres del grup Dau al Set) va conèixer el poeta brasiler João Cabral de Melo Neto, que aleshores residia a Barcelona com a vicecònsol del seu país (1947-1950). Les converses amb ell contribuïren al tomb cap al compromís social de Brossa, com es reflecteix en els poemes d'*Em va fer Joan Brossa* (1950), publicat l'any següent gràcies al mateix Cabral i a Rafael Santos Torroella. El llibre no va ser gaire ben rebut i, en defensa d'unes crítiques que pronuncià Eugeni d'Ors a Segòvia contra el realisme dels seus poemes en el marc del primer Congrés de Poesia (1952), Brossa li va escriure una carta.

Paral·lelament Brossa també va conèixer Antonio Saura i Manuel Millares, membres del que després seria el grup El Paso constituït a Madrid, amb els quals va intercanviar algunes cartes que ajuden a dibuixar la relació entre els artistes catalans i castellans del moment. La relació va culminar el 1959 amb la publicació d'un monòleg breu de Brossa, *Barbafeca*, publicat en català al butlletí del grup El Paso.

Hi ha moltes altres relacions que es remunten als anys cinquanta: per exemple amb Pere Portabella i Eduardo Chillida (que podem veure en una fotografia a França, al costat de Saura i Brossa, camí d'una infructuosa visita a Pablo Picasso) o amb Leopoldo Pomés, per a qui escriurà el text de presentació de la seva primera exposició l'any 1955. Durant aquests anys Brossa s'aboca de ple a la seva poesia i al seu

teatre. No deixa, però, de participar en la vida cultural de l'època, especialment en les sessions organitzades pel Club 49.

L'any 1956 va fer el primer viatge a París, on es va allotjar durant uns mesos a l'estudi de Joan Vila Casas. A part del rastre que la visita deixa en la seva poesia (*Poemes de París* i *El poeta presenta quinze pantomimes*, del mateix 1956), l'estada li va servir per veure molt de cinema i per assistir a espectacles de striptease, la qual cosa li va donar peu a escriure anys després el recull *Striptease i teatre irregular* (1966-1967).

L'any 1959 va reprendre el treball artístic iniciat el 1941 i va començar a crear un seguit d'obres de poesia visual concebudes dins una sèrie titulada *Suites*; és a dir, uns conjunts de poemes totalment experimentals, en collage o amb incorporació de diferents tipus de materials casolans molt pobres (per exemple, fils, agulles o cordills). Aquesta dedicació a l'obra plàstica va coincidir en el temps amb l'inici de les seves col·laboracions amb altres artistes: l'any 1960 participa, convidat per Miró, en l'exposició *Poètes, peintres, sculpteurs* a la Galeria Maeght de París; de l'any 1963 és *Cop de poma*, llibre d'artista en què s'apleguen Joan Miró, Joan Brossa, Josep Maria Mestres Quadreny, Joan Ponç, Antoni Tàpies i Moisès Villèlia; i el mateix any 1963 Brossa i Tàpies col·laboren per primera vegada amb *El pa a la barca*. Aquest va ser l'inici d'una llarga llista de llibres d'artista (al voltant d'una cinquantena) en què Brossa va col·laborar amb artistes de diverses generacions. En aquest àmbit destaquen especialment els llibres amb la maqueta atribuïda a Brossa, com ara *Novel·la* (1965, amb Antoni Tàpies), *El camí de l'oca* (1981, amb José Niebla), *Tal i tant* (1983, amb Frederic Amat), *Cinamom* (1991, amb Rafa Forteza) o *Trasllat* (1993, amb Alfons Borrell); o aquells altres que resulten de la transformació d'una suite visual en un autèntic llibre d'artista fet en col·laboració, com *Nocturn matinal* (1970, amb Antoni Tàpies) i *Oda a Joan Miró* (1973, amb Joan Miró). D'altra banda, la nòmina d'artistes palesa el grau de relació del poeta amb un gran nombre de pintors i escultors de totes les tendències, en consonància amb la col·lecció d'obres plàstiques de diversos creadors que tenia Brossa, per exemple, la petita però esplèndida col·lecció d'escultures de Moisès Villèlia. Un altre testimoni d'aquest abundant món de relacions personals són els pròlegs o presentacions que Brossa va escriure per a catàlegs o programes de mà, tant d'artistes com de poetes o de personalitats del món de l'espectacle.

Aquests vincles de Joan Brossa amb les arts plàstiques el van portar a concebre obres que integren poemes literaris i visuals, al marge dels llibres pròpiament visuals de la sèrie *Suites* (1959-1969). El primer precedent de llibre literari amb poemes visuals va ser *El saltamartí* (1963). Un altre exemple significatiu és el llibre *Fora de l'umbracle* (1968), concebut per Brossa com a literari, tot i la preponderància de poemes visuals en l'obra.

Els inicis dels anys seixanta també van ser testimoni d'algunes estrenes teatrals destacades, en l'afany de superar l'estadi amateur en què s'havia representat el teatre de Brossa al llarg de la dècada anterior. Entre aquestes, *La jugada* (1953) i *Or i sal* (1959), estrenades respectivament per Moisès Villèlia el 1960 i per Frederic Roda Pérez el 1961, van suscitar crítiques adverses a la premsa. En defensa de la proposta estètica del seu teatre, Brossa en va exposar els principis en alguns textos breus, com, per exemple, en una carta oberta a propòsit de la crítica de Martí Farreras a *La jugada*, que la revista *Destino* no publicà. Però l'any 1966 la divulgació de l'obra de Brossa va rebre un nou impuls, sobretot a l'estranger, amb l'èxit de l'estrena de *Suite bufà* a Bordeus, amb música de Josep Maria Mestres Quadreny; i amb *Concert irregular*, estrenada l'any següent a Sant Pau de Vença amb música de Carles Santos, en el marc d'una exposició en homenatge a Joan Miró. De fet, l'interès de Brossa per la música i la seva bona entesa amb els dos compositors el va portar a col·laborar-hi al llarg dels anys. Paral·lelament, la publicació de diverses traduccions de la seva obra literària a càrrec d'autors de prestigi va contribuir a intensificar-ne la difusió fora del país.

Durant la segona meitat dels anys seixanta, Joan Brossa va començar les seves col·laboracions amb Pere Portabella com a guionista de diversos films del cineasta; el primer va ser el curtmetratge *No compteu amb els dits* (1967). També va reprendre l'experimentació amb els objectes, potser com a resultat del seu treball creatiu amb la sèrie de poesia visual *Suites* (1959-1969), que ja incorporava petits objectes; i al llarg de l'any 1970 s'abocà a crear fins a quaranta-quatre llibres manuscrits de poesia visual per a una nova sèrie titulada *Poemes habitables*. Brossa va tenir l'ocasió també de publicar una primera mostra de la seva poesia visual a *Quadern de poemes* (1969), *Poemes per a una oda* (1970) i *Vuit pòsters poema* (1972); i va participar en la primera exposició de poesia visual a Catalunya, a la Petite Galerie de Lleida l'any 1971, i en una exposició col·lectiva internacional a Nuremberg i a Belgrad el mateix any. Pel que fa

als poemes objectes, el 1972 Brossa en va exposar una primera mostra en una exposició col·lectiva a Barcelona.

Des dels anys d'organització clandestina de les forces catalanistes i d'esquerra contra el franquisme, Brossa va simpatitzar sobretot amb el Partit Socialista Unificat de Catalunya i amb el sindicat Comissions Obreres; i va participar en actes reivindicatius i de protesta, com ara la tancada a Montserrat (1970). Tot i la censura del règim, en la seva poesia es va fer ressò dels esdeveniments polítics del país (entre d'altres, la Caputxinada, l'atemptat a Luis Carrero Blanco, l'execució de Salvador Puig Antich, la mort de Franco, les activitats de Lluís M. Xirinacs, l'Assemblea de Catalunya o el retorn de l'exili de Josep Tarradellas).

A partir dels anys setanta, Brossa va poder publicar una part considerable de la seva poesia inèdita en quatre reculls editats successivament: els tres primers per Editorial Ariel (*Poesia rasa* el 1970, *Poemes de seny i cabell* el 1977 i *Rua de llibres* el 1980) i un quart recull per Editorial Crítica (*Ball de sang* el 1982). D'altra banda, entre 1973 i 1983 Edicions 62 va publicar el teatre de Brossa en sis volums amb el títol de *Poesia escènica*. Totes aquestes publicacions, cabdals en la difusió de Brossa entre el gran públic català, van comptar amb el concurs favorable d'editors en bona part relacionats amb els contactes polítics del poeta, com és el cas ben destacat de Xavier Folch.

El progressiu reconeixement de la seva obra va convertir el poeta en un referent de l'avantguarda catalana des dels anys setanta, tant en el terreny plàstic com en l'escènic i el literari. L'interès que suscità l'obra de Brossa, i la seva actitud receptiva però exigent, va teixir al seu voltant una xarxa de relacions amplíssima d'artistes, escriptors i altres personalitats del món de la cultura, ja sigui a través del contacte directe o per mitjà de l'intercanvi epistolar. Al fons Brossa hi ha documents (bàsicament escrits manuscrits i publicats i fulletons, però també cartes i fotografies) que evidencien aquestes relacions: joves poetes com els que s'aplegaven al voltant dels Llibres del Mall, o artistes compromesos que buscaven altres camins com Antoni Muntadas, Antoni Mercader, Benet Rossell, Jaume Xifra, Francesc Abad, Francesc Torres o Perejaume. D'altra banda, a partir del 1972 el poeta comptà amb el suport de Pepa Llopis, amb qui va iniciar una vida en comú en un pis del carrer Gènova de Barcelona. Amb el temps, Llopis contribuï amb altres persones de l'entorn del poeta a impulsar l'edició de l'obra gràfica i de poemes objecte.

Tot plegat va conduir Brossa a participar molt sovint en exposicions col·lectives i, a mesura que li arribava el reconeixement per la seva obra plàstica als anys vuitanta, també en exposicions individuals: entre aquestes, les més destacades van ser, d'una banda, una exposició de poesia visual i de poemes objecte a la Galeria Joan Prats el 1982 i, de l'altra, l'exposició *Joan Brossa o les paraules són les coses* a la Fundació Joan Miró l'any 1986. Precisament Brossa va ser patró de la Fundació Joan Miró a partir del 1975.

Els vuitanta i els noranta són les dues últimes dècades de vida de Brossa i, malgrat alguns problemes de salut propis de l'edat, van ser uns anys molt productius, en què se'l reclamava arreu. Es van intensificar les edicions de tot tipus de poesia (sextines, poemes curts combinats amb poemes visuals, poemes més reflexius com en els últims poemari: *Passat festes*, *La clau a la boca*, *Sumari astral*), però tot i així, després de la seva mort sobtada el 30 de desembre de 1998, en van quedar alguns d'inèdits (*El dia a dia*, *Mapa de lluites* o *Gual permanent*). Al llarg d'aquestes dues dècades no va parar de rebre encàrrecs de cartells, en els quals Brossa aplicava els criteris de la poesia visual. També van ser constants els reclams per assistir a presentacions i espectacles, i les sol·licituds per formar part de jurats de premis. Entre aquests, un dels més destacables són els Premis FAD Sebastià Gasch de les arts escèniques, per als quals va dissenyar el trofeu.

D'altra banda, els amics li facilitaven la producció d'objectes, i la demanda per part de galeries i museus va donar peu que Brossa concebés instal·lacions i poemes objecte de dimensions més grans.

L'últim esglaó de la producció artística brossiana van ser els anomenats «poemes corporis» o poesia objecte al carrer, que eren el resultat d'encàrrecs d'institucions diverses, sobretot ajuntaments. A partir del 1984, en què Brossa comença aquest tipus d'obra amb el *Poema visual transitable en tres temps* al Velòdrom d'Horta de Barcelona, no deixa d'idear poemes corporis, fins al punt que alguns d'aquests projectes es van inaugurar bastant després de la seva mort.

En reconeixement a la seva obra poètica i a la seva fecunda trajectòria en el món de la cultura, Brossa va rebre nombrosos premis al llarg de la seva vida, en especial durant els últims anys: el Premi Ciutat de Barcelona, 1987; la medalla Picasso de la Unesco, 1988; el Premi Nacional d'Arts Plàstiques de la Generalitat de Catalunya, 1992; la Medalla d'Or de les Belles Arts del Ministerio de Cultura, 1996; o el

doctorat *honoris causa* per la Universitat Autònoma de Barcelona, 1999, que no va poder recollir per la seva mort sobtada.

Història arxivística

Joan Brossa començà a reunir el seu fons en un pis del carrer Alfons XII a principis dels quaranta. A l'octubre del 1958 va deixar el pis i es va instal·lar en un sobreàtic de lloguer al carrer Balmes. Al llarg dels anys es va fer cèlebre la gran quantitat de papers que omplia el seu estudi, especialment les piles de diaris i els retalls de premsa que atapeïen el terra i el nombre considerable de papers amuntegats en taules, cadires i balancins. Tot i l'aparent desordre dels materials, Brossa deia que sempre hi trobava els papers que necessitava en cada moment. En aquest sentit, parlava d'«un ordre dins el desordre» i renyava qualsevol que canviés de lloc un sol paper de l'estudi. Sigui com sigui, l'any 1986, en una entrevista de Xavier Montanyà i Sergi Pàmies per a *El Temps*, Brossa va exposar la necessitat d'ordenar els papers segons «la tècnica» arxivística, que deia que li havien explicat però que no es veia amb cor d'aplicar, perquè havia arribat a l'extrem que l'acumulació de material li impedia de trobar documents que sabia que hi tenia.

Joan Brossa escrivia la seva obra amb llapis i també, encara que no tan sovint, amb bolígraf. En un estadi avançat en el procés de creació d'una obra, el poeta deixava el manuscrit a una mecanògrafa i, un cop obtingut el mecanoscrit, introduïa noves correccions autògrafes sobre el text escrit a màquina i, posteriorment, damunt les galerades durant el procés d'edició. En una primera època els mecanoscrits de l'obra de Brossa es deuen a Genoveva Álvarez i després a Cèlia Sunyol, totes dues retribuïdes per Joan Prats. Al llarg dels anys, altres persones es van encarregar de mecanografiar els manuscrits de Brossa, i l'última va ser Pepa Llopis, que va assumir aquesta tasca a començaments dels setanta. Des de llavors, Llopis també es va ocupar de gestionar-ne l'economia amb comptes d'entrades i sortides de diner, de mantenir amb regularitat un recull de premsa sobre Brossa, d'obrir les cartes rebudes i respondre'n una part significativa en nom del poeta (en guardava els sobres i hi registrava la data de tramesa de la carta de resposta), i de promocionar l'obra de Brossa, amb l'edició, per exemple, de sèries de poemes objecte.

El 1986 Joan Brossa va donar dos manuscrits al Museu de Juguets de Figueres: una peça de titelles i una peça breu de teatre, totes dues del 1948; i el 1998 va fer una nova donació com a mostra de suport a la refundació del museu, amb motiu de la reforma i l'ampliació que havia suposat el canvi de nom per l'actual Museu del Juguets de Catalunya. En aquella ocasió, Brossa va cedir la seva col·lecció sobre Leopoldo Fregoli, reunida al llarg dels anys, i la seva col·lecció de joguines, per tal de completar una donació prèvia del 1984, en què ja incloïa joguines de la seva infantesa.

El gran volum de papers acumulat a l'estudi del carrer Balmes feia necessari un canvi. La pensió vitalícia que l'Ajuntament de Barcelona va assignar-li a partir del 1987 li va permetre llogar un segon estudi al carrer Gènova, al mateix edifici en què vivia amb Pepa Llopis des del setembre del 1972. A canvi de la pensió, Joan Brossa va cedir a l'Ajuntament la nua propietat d'una part del seu fons, que inventarià l'Arxiu Municipal del Districte d'Horta-Guinardó aquell mateix any. El contracte vitalici signat el 15 de setembre de 1987 estipulava que la nua propietat a favor de l'Ajuntament esdevindria una donació plena després de la mort del poeta.

En una data indeterminada (entre 1992 i 1994), una forta precipitació de pluja va provocar una inundació parcial de l'estudi del carrer Balmes. Després d'aquest incident es va haver de netejar a fons l'estudi i Brossa va eliminar molts retalls de premsa que trobava desfasats, segons explica Rosa Maria Piñol en una entrevista a Joan Brossa publicada a *La Vanguardia* el juliol del 1995. Es desconeix l'abast real de les pèrdues que va provocar la inundació, però es té constància que els documents que Brossa considerava importants, com ara els manuscrits definitius de les seves obres, els guardava al pis que compartia amb Pepa Llopis al carrer Gènova.

D'altra banda, hi ha setanta-vuit mecanoscrits d'obres teatrals de Brossa que pertanyen a la col·lecció del Centre de Documentació i Museu de les Arts de l'Institut del Teatre, ubicat a Barcelona. Es desconeix la data i les circumstàncies en què Joan Brossa va fer donació d'aquests mecanoscrits. En tot cas, es constata l'existència d'altres mecanoscrits d'obres teatrals de Brossa igualment registrats per la biblioteca d'aquest centre, amb el segell de la institució i un número de registre d'entrada, que estaven en possessió del poeta en el moment de morir.

Després de la mort de Joan Brossa el 30 de desembre de 1998, l'Ajuntament de Barcelona va passar a ser el titular de la propietat material de la part del fons inventariat el 1987. D'altra banda, el testament del poeta també llegava una altra part del fons a Pepa Llopis, i disposava la voluntat de crear una fundació que portés el seu nom, amb l'objecte de preservar, organitzar i classificar-ne el fons personal per tal d'evitar-ne la dispersió.

A partir del gener de 1999, Eloïsa Sendra, conservadora tècnica de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, va revisar l'inventari del llegat de Brossa a l'Ajuntament. Per assolir aquest objectiu, va ordenar i classificar el fons dels dos estudis i del pis del carrer Gènova, amb la col·laboració de l'historiador de l'art Isidre Vallès en l'estudi del carrer Balmes. De fet, l'afecte d'Eloïsa per Brossa i Pepa va moure la representant municipal a ampliar el propòsit inicial de limitar-se a identificar el llegat, i va assumir també l'encàrrec d'ordenar i classificar tot el fons, que es va separar per propietaris (Ajuntament de Barcelona, Pepa Llopis i Fundació Joan Brossa, aleshores en procés de constitució). Així doncs, el fons provinent dels estudis es va encapsar i se'n va fer un inventari breu per unitat d'instal·lació. I, davant la necessitat peremptòria d'extingir el lloguer d'aquests immobles, s'instal·là en poc temps a la futura seu de la Fundació Joan Brossa, al carrer Roger de Llúria. En concret, les unitats documentals inventariades de l'estudi de Balmes es van situar temporalment en un magatzem de Josep Molí, editor del segell Alta Fulla, i poc després es van instal·lar amb la resta del fons a la seu de la Fundació. Finalment, per concloure la tasca de revisió del llegat a l'Ajuntament, el novembre de 1999 Eloïsa Sendra va emetre un informe final al regidor de Cultura, Ferran Mascarell. L'informe conté una llista dels documents llegats a l'Ajuntament que no es van localitzar; una altra de la documentació sobre Leopoldo Fregoli, propietat de l'Ajuntament, cedida en règim de comodat el juny del 1998 al Museu del Joguet de Catalunya; i una tercera llista de documents de l'Ajuntament que van quedar sota la custòdia de Pepa Llopis.

Fins que va morir el 2004, Isidre Vallès va treballar en un inventari que contenia fonamentalment els esbossos de poesia visual per a l'edició d'obra gràfica i cartells, i els esbossos d'objectes, instal·lacions i poemes corporis. Al mateix temps, al llarg de l'any 2000 Xavier Antolin va elaborar un catàleg dels poemes objecte, de les instal·lacions i de l'obra gràfica. D'altra banda, Glòria Bordons, investigadora de la literatura i pedagoga, especialista en l'obra de Joan Brossa, va començar un treball d'identificació i registre de manuscrits d'obres amb la col·laboració de les doctorandes Sandra Cuadrado (2001-2003) i Elena Alcina (2002-2004); i Marta Oló va classificar-ne el fons fotogràfic i en féu el catàleg entre els anys 2000 i 2002. També el 2001 s'inicià el projecte de classificació i catalogació de la biblioteca personal de Joan Brossa, gràcies a un conveni de patrocini de la Fundació Privada Vila Casas a la Fundació Joan Brossa. En el marc d'aquest projecte, el mes d'octubre es va començar la catalogació de monografies de la biblioteca amb quatre becaris adscrits a la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona: Maribel Hidalgo, Jacob Marcé, Marc Martí i Jana Soto. A partir del febrer del 2002 la biblioteca es va traslladar a la Fundació Privada Vila Casas, i els becaris hi van treballar fins que es va acabar el conveni de col·laboració educativa. La catalogació de les monografies es va reprendre el setembre del 2002 amb la contractació de Jacob Marcé i Jana Soto i es va concloure amb Jacob Marcé l'any 2004.

A mitjans de desembre del 2003, Llorenç Mas va començar el catàleg de l'arxiu sota la direcció de Glòria Bordons: entre 2004 i 2005 es va establir un quadre de classificació provisional i es van catalogar les sèries de poesia visual manuscrita *Suites* i *Poemes habitables*, que havien estat digitalitzades per Aina Rotger; i a partir del 2005 es va iniciar la catalogació de les sèries de manuscrits literaris, de proves d'impremta d'obres i de correspondència. D'altra banda, entre els anys 2005 i 2007 el doctorand Jordi Marrugat va inventariar setze unitats d'instal·lació de la sèrie de manuscrits d'obres de teatre.

Per completar el catàleg de poemes objecte, instal·lacions i obra gràfica que havia elaborat Xavier Antolin l'any 2000, Mercè Centellas va crear un catàleg manual complementari el 2004; i entre els anys 2007 i 2008 es van unificar tots dos catàlegs en un de sol, a càrrec de Mercè Centellas per l'obra gràfica i de Llorenç Mas, pels poemes objecte i les instal·lacions.

D'altra banda, el 2008 Margarida Cardona va fer un inventari de les publicacions en sèrie del fons.

Mentrestant, des del 2005, Pepa Llopis havia anat transferint successivament a la Fundació algunes cartes del fons que fins llavors havia custodiat al seu domicili particular. Sigui com sigui, l'any 2007 la comissió executiva de la Fundació Joan Brossa va ordenar interrompre la catalogació de la sèrie de correspondència, i el 2008 Mercè Centellas i Llorenç Mas van fer una llista de les persones i entitats de qui Brossa va rebre cartes.

El 2008 Eloïsa Sendra, en representació de l'Ajuntament de Barcelona, va revisar novament l'inventari del llegat de Brossa a l'Ajuntament amb l'objecte d'identificar els documents no localitzats de l'inventari de 1987 (esmenat el 1999) i en va redactar un informe amb el resultat de la revisió adreçat a Isabel Balliu, directora dels Centres Patrimonials de l'Institut de Cultura de Barcelona. A partir d'aquests treballs d'identificació, el juny del 2010 es va celebrar un contracte de cessió d'ús en precari del fons propietat de l'Ajuntament a favor de la Fundació, en virtut del qual l'Ajuntament cedia durant vint anys prorrogables l'ús i la custòdia del seu llegat a la Fundació Joan Brossa. D'altra banda, el 2011 la Fundació Privada Vila Casas va transferir la biblioteca personal del poeta a la Fundació Joan Brossa, un cop es va acabar el conveni de patrocini acordat entre totes dues entitats.

Informació sobre l'ingrés

Amb l'acord de l'Ajuntament de Barcelona, l'any 2011 la Fundació va començar les gestions per dipositar el fons Joan Brossa al Museu d'Art Contemporani de Barcelona (MACBA) per mitjà d'un comodat, amb l'objecte d'assegurar-ne la conservació i la difusió als investigadors i al públic general. L'acord de les tres parts es va rubricar el desembre del 2011 amb un contracte de cessió d'ús en precari del fons propietat de l'Ajuntament i de la Fundació a favor del MACBA durant vint-i-cinc anys prorrogables. Tot seguit el MACBA va inventariar el fons Joan Brossa objecte del comodat entre el desembre del 2011 i el febrer del 2012, a càrrec de Frederic Lamaña i Llorenç Mas, com a pas previ al dipòsit del fons a les instal·lacions d'aquesta institució pública.

L'acord de comodat amb el MACBA tocant a la propietat de la Fundació inclou un sol exemplar del tiratge de cada edició seriada d'objectes i obra gràfica. Per tant, la Fundació Joan Brossa manté en les seves instal·lacions un nombre considerable d'exemplars d'edicions de poemes objecte, de poesia visual i de cartells.

ÀREA DE CONTINGUT I ESTRUCTURA

Abast i contingut

El fons aplega la documentació generada i reunida per Joan Brossa. Principalment hi trobem les obres manuscrites del poeta i algunes galerades amb correccions autògrafes, la biblioteca personal que inclou exemplars de l'obra publicada del poeta, la poesia visual i els poemes objecte editats en tiratges curts, una col·lecció d'obres artístiques d'altres autors, així com la correspondència, les fotografies, els retalls de premsa i altres materials efímers reunits en l'exercici de les seves activitats.

Hi destaca el nombre de versions autògrafes i mecanoscrites de l'obra literària (1941-1998), els manuscrits de poesia visual en llapis o collage de les sèries *Suites* (1959-1969) i *Poemes habitables* (1970), i els esbossos d'obra gràfica seriada, d'objectes i d'obra d'encàrrec (especialment de cartells i poemes corporis).

El fons inclou també documents de diferents tipologies que el poeta va usar per concebre els seus poemes (de retalls de premsa a objectes), interessants per a l'estudi del procés creatiu. Aquesta documentació forma part d'una col·lecció més àmplia, principalment de materials efímers, i la seva temàtica reflecteix les aficions del poeta i el seu interès per l'art contemporani: la pintura i l'escultura, la poesia visual, la música, la prestidigitació, les arts escèniques populars (el cabaret i el teatre de varietats) i el cinema.

D'altra banda, el volum considerable de la correspondència i la diversitat de corresponents palesen la intensa vida social i les afinitats personals del poeta en el món cultural i artístic dels anys quaranta en endavant. Un altre testimoni de la vida cultural, sobretot de Barcelona, és el notable volum de la sèrie de fulls solts, fullets, programes de mà i cartells d'exposicions i espectacles.

Falta la correspondència de la companya del poeta, Pepa Llopis, i una dotzena d'obres manuscrites de poesia visual de la sèrie *Suites* de l'any 1959.

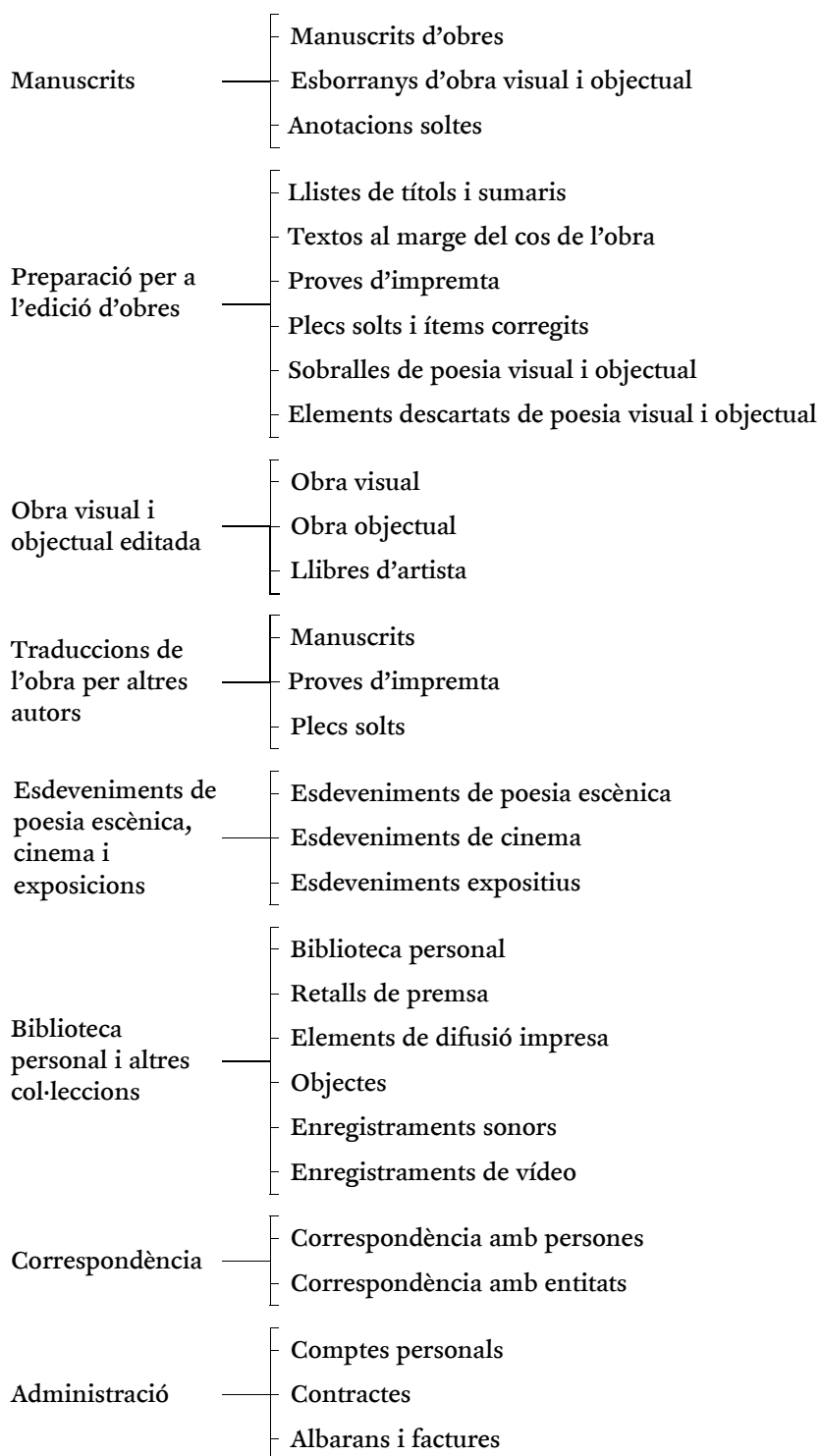
Sistema d'organització

La documentació s'ha classificat per funcions i activitats del productor. Atenent que la funció principal de Joan Brossa era crear poesia, les activitats vinculades amb les diverses etapes del procés creatiu estan

reflectides en el primer nivell del quadre de classificació, en les dues primeres seccions: *Manuscrits* i *Preparació per a l'edició d'obres*. La secció *Preparació per a l'edició d'obres* agrupa les sèries produïdes en el procés d'edició de l'obra (per exemple, la sèrie de proves d'impremta, sovint amb correccions autògrafes del poeta).

Algunes seccions i sèries del quadre de classificació representen les funcions o les activitats del productor per la tipologia documental que generen (per exemple, en les seccions *Manuscrits* i *Fotografies*; o en la sèrie *Contractes* de la secció *Administració*).

Les seccions i les sèries del quadre de classificació són les següents:

Aspectes biogràfics i recepció de l'obra	Biografies, entrevistes i cronologies
	Recepció de l'obra
	Bibliografies
	Recull de premsa
	Enregistraments sonors
	Enregistraments de vídeo
	Premis, distincions i homenatges

Fotografies

Participació política i social	Participació política
	Participació social
Obres d'altres autors	Manuscrits d'obres
	Obres d'art

Informació sobre avaluació, selecció i eliminació

Tota la documentació és de conservació permanent.

ÀREA DE CONDICIONS D'ACCÉS I ÚS

Condicions d'accés

Lliure accés condicionat a la normativa d'usos del Centre d'Estudis i Documentació MACBA, a excepció del que preveuen la Llei Orgànica de Protecció de Dades i la Llei Orgànica sobre Protecció Civil al dret a l'honor, a la intimitat personal i familiar i a la pròpia imatge.

Segons la Llei 10/2001, de 13 de juliol, d'arxius i documents, es permet la lliure consulta de documents que tinguin una antiguitat de més de trenta anys. En el cas que continguin dades personals que puguin afectar la privacitat de les persones, la consulta es podria realitzar, o bé amb el consentiment previ de l'afectat o bé si han passat vint-i-cinc anys des de la mort de les citades persones o, si no es coneix, si han transcorregut cinquanta anys des de la data de producció dels documents en qüestió. Queden excloses d'aquestes limitacions aquelles consultes la finalitat de les quals sigui la investigació o l'elaboració de dades estadístiques que no impliquin divulgació de les dades individuals.

Condicions de reproducció

Les imatges obtingudes durant la consulta d'aquest fons no podran ser comercialitzades, ni tampoc ser entregades o prestades a tercers. Els autors de les reproduccions es comprometen a fer-ne un ús personal, amb finalitats únicament acadèmiques o d'investigació. Si la finalitat de les reproduccions és la publicació o la reproducció dels documents fotografiats en qualsevol mitjà o suport, els interessats hauran de dirigir-se al Centre d'Estudis i Documentació per escrit, especificant quin és l'ús que desitgen donar a les reproduccions sol·licitades, havent d'incloure la tirada (en el cas de les edicions) o bé l'àmbit de difusió (si es tracta de mitjans audiovisuals). Un cop obtinguda l'autorització pertinent del Centre d'Estudis, això no eximirà en cap cas de la corresponent liquidació dels drets d'autor als autors dels documents reproduïts, o als seus representants legals.

Característiques físiques i requeriments tècnics

S'hi van observar diferents patologies provocades per l'acumulació de brutícia, les condicions ambientals, així com factors intrínsecs dels materials constitutius.

L'ús i el sistema d'emmagatzematge també van contribuir a la degradació del conjunt.

Es va dur a terme una neteja del fons, i algunes desinfeccions puntuals de microorganismes detectats mitjançant l'examen visual i els cultius.

D'altra banda va ser fonamental posar materials barrera entre papers amb graus d'acidesa diferents per tal d'evitar que es continuessin degradant els documents. Per tant, l'antic sistema d'arxiu utilitzat per emmagatzemar la documentació es va substituir per material de conservació lliure d'àcid, i es va fer una feina minuciosa de separació de documents segons la tipologia del paper.

L'ús dels documents i la fragilitat d'alguns papers van provocar, al llarg dels anys, plecs, arrugues i estrips, alguns dels quals s'han acabat consolidant per tal d'evitar que es degradin més.

ÀREA DE DOCUMENTACIÓ RELACIONADA

Existència i localització de les reproduccions

Hi ha reproducció digital d'una selecció de fotografies del fons, d'accés públic a:
<http://www.flickr.com/photos/arxiu-macba/>

ÀREA DE CONTROL DE LA DESCRIPCIÓ

Autoria i dates

Inventari: elaborat per Frederic Lamaña Ruppman i Llorenç Mas i Bancells entre el desembre del 2011 i el febrer del 2012, amb la coordinació de Pamela Sepúlveda.

Catalogació: elaborada per Llorenç Mas i Bancells des del desembre del 2003 al novembre del 2011 a la Fundació Joan Brossa i des del març del 2012 al Museu d'Art Contemporani de Barcelona.

Fonts

- Brossa, Joan. "Joan Brossa, poesia, teatre i cinema americà: 'M'agradaria fer una pel·lícula amb Spielberg'". Xavier Montanyà, Sergi Pàmies. *El temps*. Núm. 107 (jul. 1986), p. 60-63.
- Brossa, Joan. "Entrevista a Joan Brossa, poeta: 'No tengo el problema de Fausto: no pactaría con dioses ni con diablos para volver atrás'". Rosa María Piñol. *La Vanguardia*. (30 jul. 1995), p. 41.

Regles i convencions

Norma de Descripció Arxivística de Catalunya (NODAC) 2007. 1a ed. [Barcelona]: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, 2007.